

В.В. Захаров, канд. юрид. наук, доц. (ХДУХТ, Харків)

ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНА БАЗА І РЕАЛІЇ

Державні соціальні стандарти завжди є одним із основних чинників економічного становища держави в цілому і рівня соціально-економічного положення її громадян зокрема. Під ними розуміють встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами соціальні норми та нормативи, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій. Соціальні норми поділяються на нормативи споживання, нормативи забезпечення, нормативи доходу, нормативи раціонального споживання, нормативи мінімального споживання, статистичні нормативи.

Державні соціальні гарантії – це встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших соціальних виплат, які забезпечують рівень життя, який не нижчий від прожиткового мінімуму, під яким розуміють вартісну величину достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я, набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та послуг, необхідних для задоволення основних соціальних та культурних потреб особистості.

Прожитковий мінімум визначається нормативним методом у розрахунку на місяць на одну особу, а також окремо для тих, хто належить до основних соціальних і демографічних груп населення: дітей, віком до 6 років, дітей, віком від 6 до 18 років, працездатних осіб, які втратили працездатність.

До працездатних осіб належать особи, які не досягли встановленого законом пенсійного віку. До осіб, які втратили працездатність, належать особи, які мають право на призначення пенсій на пільгових умовах та непрацюючі особи, що визнані інвалідами в установленому порядку.

Прожитковий мінімум, визначений для осіб, які відповідно до законодавства підлягають обов'язковому державному страхуванню, збільшується на суму обов'язкових платежів і на розмір ставки податку з доходів фізичних осіб.

Прожитковий мінімум на одну особу, а також окремо для тих, хто належить до основних соціальних і демографічних груп населення щороку затверджує Верховна Рада України в Законі про Державний бюджет України на відповідний рік. Прожитковий мінімум публікується в офіційних виданнях.

Важливу роль в соціальних гарантіях населенню України відіграють субсидії. Субсидія – це безвідплатна і безповоротна допомога, що надається державою або відповідною установою окремим фізичним чи юридичним особам (у даному випадку громадянам України) у грошовій формі з метою забезпечення чи відшкодування непередбачених матеріальних витрат, а також для фінансування або іншої підтримки та стимулювання певної діяльності (комунальних послуг).

Даний вид субсидій має цільовий характер і слугує захистом економічних інтересів громадян України. Субсидії частково відшкодовують оплату комунальних послуг громадян. Частка відшкодування може змінюватися, як правило, в сторону зменшення. Цей вид субсидій є прямим і адресним – як фінансова допомога малозабезпеченим громадянам.

Розглядається питання монетизації субсидій на комунальні послуги. Планується перерахувати кошти на рахунки громадян, щоб вони могли самостійно оплачувати окремі види комунальних послуг.

Субсидії, призначені на оплату комунальних послуг неоднозначно оцінюються економістами і юристами. Поширена думка, що даний вид соціальних гарантій є неефективним і, навіть, шкідливим, і це не безпідставно. Достатньо зазначити, що сума в 71 млрд. грн, що відведена на субсидії в поточному році, є для бюджету майже непідйомною.

Крім того, слід відзначити, що подібна практика виділення субсидій на оплату комунальних послуг взагалі (а наразі більшість такої значної кількості населення) не відповідає світовій практиці. Негативно до цього ставляться і кредитори України.

Порядок визначення державних соціальних стандартів та державних соціальних гарантій регулюється чинним законодавством, зокрема ст. 48 Конституції України, Законами України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про прожитковий мінімум», Державним класифікатором соціальних стандартів і нормативів, затвердженого Міністерством соціальної політики України та іншими нормативними актами.